

Αλήθεια, «κάνουμε την πάπια» ;

Είναι γνωστή η έκφραση που χρησιμοποιούμε: «κάνω την πάπια» με την έννοια του «κάνω πως δεν ξέρω» ή «κάνω πως δεν καταλαβαίνω» ή «κάνω τον αθώο» ή «τον κουτό». Μερικές φορές μάλιστα, για να δώσουμε και μία μεγαλύτερη αίσθηση σαρκασμού ή ειρωνείας, χρησιμοποιούμε τη φράση στην καθαρεύουσα : «αυτός ποιεί (ή ποιείται) την νήσαν».

Άραγε όμως, ποια είναι αυτή η ιδιότητα ή ικανότητα ή συνήθεια της πάπιας που προσπαθούμε να μιμηθούμε, η οποία να δικαιολογεί την παρομοίωση ;

Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα φραστικό σφάλμα, που επικράτησε πλήρως και εξαφάνισε την πραγματική φράση.

Παπίας, στη βυζαντινή εποχή, ήταν ένας παλατιανός βαθμοφόρος. Το λεξικό των H. Liddell – R. Scott τον προσδιορίζει ως «φύλακα των αυτοκρατορικών ανακτόρων». Η προέλευση και η ετυμολογία της λέξεως παραμένει άγνωστη.

Φαίνεται ότι ο παπίας είχε εξελιχθεί σε ένα είδος κλειδοκράτορα του παλατιού, που όταν είχε την εύνοια ή την εμπιστοσύνη ή την ανοχή του αυτοκράτορα γινόταν ένα πολύ ισχυρό πρόσωπο, που κουβέντιαζε με τον αρχηγό του κράτους, έλεγε τη γνώμη του, παρίστατο στα γεύματα και συμπόσια και επηρέαζε τις αποφάσεις.

Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Βασιλείου Β΄ του Βουλγαροκτόνου (963 – 1025), ήταν για κάποιο χρονικό διάστημα παπίας στα ανάκτορα ο Ιωάννης Χανδρινός, ένας άνθρωπος πολύ κακού χαρακτήρα, υποκριτής, μοχθηρός, ύπουλος και διπρόσωπος, που ήταν πάντα έτοιμος να κατηγορήσει τους πάντες, πρόθυμος και αδίστακτος να κάνει οποιοδήποτε κακό, προκειμένου να παραστήσει τον καλό στον αυτοκράτορα.

Όταν μάλιστα του παραπονιόταν κανένα από τα θύματά του για το κακό που του έκανε, εκείνος «έκανε την πάπια» με τη σημερινή έννοια της φράσεως, παρίστανε τον έκπληκτο, διερρήγνυε τα ιμάτιά του και δεν δίσταζε να δακρύσει υποκριτικά για την κακία του κόσμου που τον κατηγορεί, ορκιζόμενος ότι εκείνος μόνο καλά λόγια έχει πει στον αυτοκράτορα για τον «φίλο» του.

Η υποκρισία αυτής της αντίδρασης, έγινε βέβαια γρήγορα ευρέως γνωστή στο λαό, τόσο που όταν κάποιος πιανόταν να λέει ψέμματα ή να παριστάνει τον αθώο και τον ανήξερο, η παρέα ... τον ξεφώνιζε ειρωνικά : έλα τώρα, «ποιείς τον παπία».

Αυτή η ηχητική ομοιότητα των λέξεων, του **παπία** με την **πάπια**, είναι υπεύθυνη για την παραμόρφωση της φράσεως, που παρέμεινε μέχρι τις μέρες μας.

*Αφήγηση: Θ. Γ. Βουδικλάρης
Πολιτικός Μηχανικός*